

УДК 725.1

АРХІТЕКТУРА ЗАЛІЗНИЧНОГО ВОКЗАЛУ В КОВЕЛІ

М. В. Назарук

аспірант кафедри архітектури та середовищного дизайну, навчально-науковий інститут будівництва та архітектури

О. Ю. Місюра

студентка 5 курсу, група АМ-52м, навчально-науковий інститут будівництва та архітектури
Науковий керівник – доктор архітектури, професор П. А. Ричков

*Національний університет водного господарства та природокористування
м. Рівне, Україна*

В статті розглянуто передумови виникнення основної залізничної лінії на території Волині. Розглянуто об'ємно-просторову структуру залізничного вокзалу станції Ковель, який запроєктований архітектором Олександром Вербицьким.

Ключові слова: залізниця, архітектура, вокзал, Ковель.

В статье рассмотрены предпосылки возникновения основной железнодорожной линии на территории Волыни. Рассмотрена объемно-пространственная структура железнодорожного вокзала станции Ковель, который запроектирован архитектором Александром Вербицким.

Ключевые слова: железная дорога, архитектура, вокзал, Ковель.

The article describes the preconditions for the emergence of the main railway line in the territory of Volyn. The volume-spatial structure of the Kovel railway station, which was designed by architect Alexander Verbitsky, was considered.

Key words: Railway, architecture, station, Kovel.

У період другої половини ХІХ – початку ХХ ст. на території Волинської губернії будувалися залізниці для забезпечення руху нового на той час виду транспорту. Будівництво залізниць тоді було одним із пріоритетів розвитку економіки Російської імперії [1, с. 94], зокрема, Волинської губернії. З'явився новий тип громадських будівель – залізничний вокзал, який був зазвичай архітектурно-виразною багатофункціональною спорудою. На жаль, більшість вокзалів, які збудовані в період другої половини ХІХ – початку ХХ ст. на території Волині, не дійшли до нашого часу.

Актуальність дослідження залізничних вокзалів визначається проблемами, пов'язаними із збереженням пам'яток архітектури та містобудування.

Джерельну базу дослідження можна поділити на чотири категорії: історичні дослідження Волині [3], історичні дослідження залізниць України, зокрема, Волині [1; 2; 8], історико-архітектурні дослідження України, зокрема, Волині в зазначений період [4; 5; 9], історико-архітектурні дослідження вокзальних комплексів залізниць України, зокрема, Волині в зазначений період [6; 7]. Праці про архітектуру залізничних вокзалів Волині трапляються рідко.

Методика дослідження базується на загальних, міждисциплінарних та дисциплінарних архітектурно-містобудівних методах дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні об'ємно-просторової структури залізничного вокзалу станції Ковель.

У **1870 році** відбулося заснування товариства Києво-Брестської залізниці для будівництва головної залізничної лінії на території Волинської губернії [1, с. 95]. 15 серпня 1873 р. була відкрита лінія Київ-Брест, яка з'єднала порти Одеси із портами Пруссії [2, с. 280]. Основна функція даної лінії – перевезення вантажів [1, с. 95-96]. Поява даної лінії дала поштовх для стрімкого розвитку багатьох населених пунктів Волині (Здолбунів, Ківерці, Ковель та ін.) [3, с. 94]. Починаючи з кінця XIX ст., у залежності від значення станції, вокзали ділилися на класи [4, с. 64].

Станція Ковель відкрита у 1873 р. Вона була спочатку проміжною, а з відкриттям у 1877 р. лінії Хелм – Ковель стала вузловою [2, с. 257]. Пізніше, через станцію Ковель були збудовані наступні лінії: Київ – Ковель (1902 р.); Ковель – Володимир-Волинський (1908 р.); Ковель – Камінь-Каширський (1916 р.) [2, с. 257]. В 1916 р. станція Ковель стала залізничним вузлом, де розгалужується 6 залізничних гілок.

За проектом О. Вербицького (1875-1958) у 1907 р. збудовано залізничний вокзал станції Ковель (див. рисунок) [5].

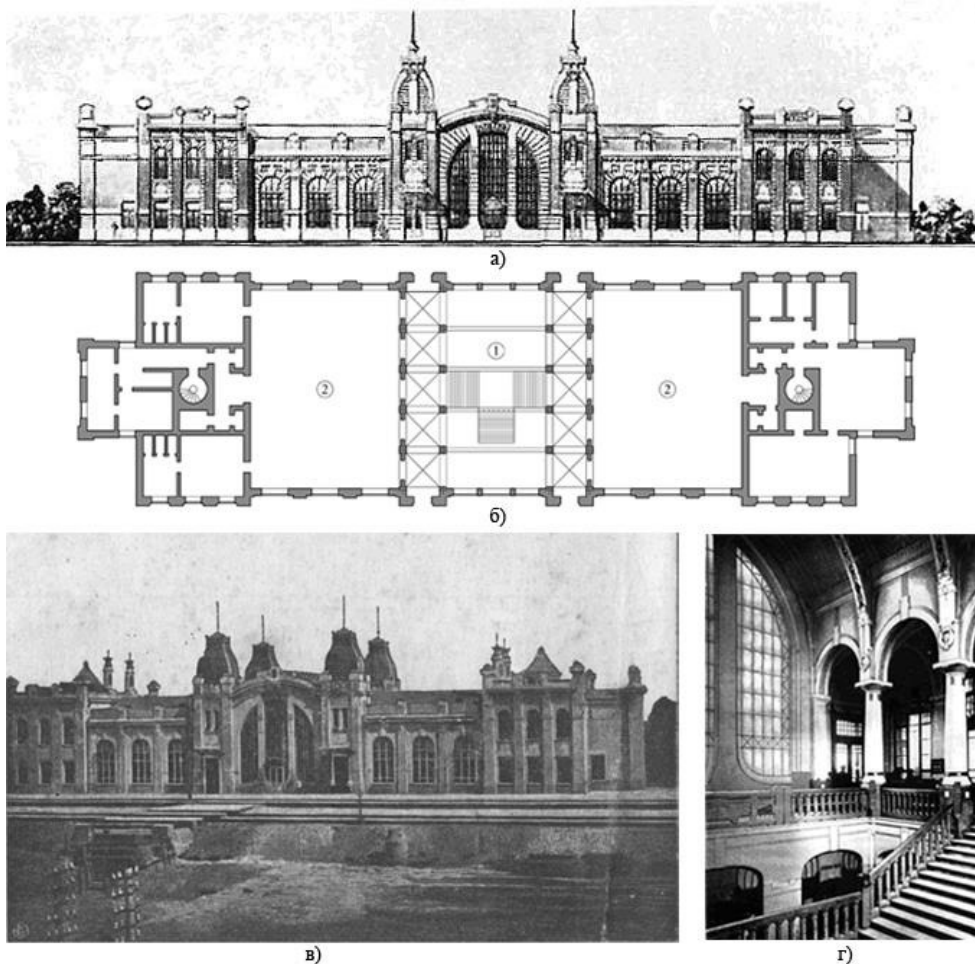

Рисунок. Залізничний вокзал станції Ковель:
а) головний фасад [5]; б) план (1 – вестибюль; 2 – зал) [4, с. 65];
в) загальний вигляд [9]; г) інтер'єр [5]. Арх. О. Вербицький

О. Вербицький був прогресивним архітектором в період кінця XIX – першої половини XX ст. Він розробив ряд проектів будівель та споруд, зокрема, на території Волині.

Найвідоміші з них: проект головного фасаду будинку Державного банку, віадук на станції Ковель, залізничні вокзали на станціях Голоби, Ковель, Балта, Київ [5]. За проектами О. Вербицького збудовано багато житлових будівель, навчальних закладів, лікарень, паровозних депо, товарних контор та промислових будівель [5].

Архітектор О. Вербицький працював у різних стилістичних напрямках, однак домінуючим стилем, в якому він працював був модерн [4, с. 152] – один із основних стилістичних напрямів у архітектурі залізничних вокзалів кінця XIX – першої третини XX ст. [7, с. 248-249]. О. Вербицький відносився до київської школи модерну, яка в період кінця XIX – початку XX ст. мала значний вплив на розвиток даного стилю в Україні [4, с. 159]. Для даного періоду творчості архітекторів київської школи модерну характерним було: витонченість архітектурної композиції, експресивність і активне застосування природних форм [4, с. 160].

Вокзал станції Ковель, на жаль, не дійшов до нашого часу (зруйнований під час Другої світової війни) [8]. Це був вокзал першого класу [4, с. 64], який мав острівне розміщення відносно залізничних колій. Він був прикладом вдалої та новаторської планувальної схеми [4, с. 66], яка була оригінальною для початку XX ст. та широко застосовувалася в наступні роки [4, с. 66].

Для об'ємно-просторового рішення характерно: симетрія, масивність, поєднання криволінійних форм із прямолінійними, наявність горизонтальних та вертикальних членувань, ризалітів, пілястр та півциркульних вікон. У вокзал можна було потрапити через підземний перехід. Нижній ярус був на рівні підземного переходу, верхній ярус був на рівні із пероном. Центральний внутрішній простір вокзалу являв собою велике приміщення, в якому знаходився вестибюль, посередині якого розміщувалися відкриті сходи з балюстрадами, а також аркади. Основна форма центрального простору – параболічні арки покриття, які були відкритими в інтер'єрі [4, с. 153].

В стилістиці вокзалу переважав модерн, рисами якого в архітектурі даної будівлі були: ажурність і легкість архітектурних деталей, наявність великих криволінійних віконних прорізів, декорування фасадів за допомогою стилізованих елементів із рослинного світу.

Архітектурна цілісність вокзальних комплексів досягалася за рахунок стилістики, характерної для даного періоду. Залізничний вокзал у Ковелі, запроектований архітектором О. Вербицьким на початку XX ст., який, на жаль, не зберігся до нашого часу, був прикладом архітектури модерну на території Волині. Це був цінний об'єкт архітектури, який міг стати «візитівкою» Ковеля. До нашого часу збереглися деякі залізничні вокзали збудовані в період другої половини XIX – початку XX ст., зокрема, на території Волині. Вони теж є цінними об'єктами архітектурної спадщини. Тому до них слід бережно відноситися, не допускати їх руйнування та вживати заходи, спрямовані на їх збереження.

1. Гранкін П. Е., Лазечко П. В., Сьомочкін І. В., Шрамко Г. І. Львівська залізниця. Історія і сучасність. Львів : Центр Європи, 1996. С. 94–108, С. 135.
2. Кірта Г. М., Пшінько О. М., Агієнко І. В. Залізничні України. Історичний нарис. Дніпропетровськ : Арт Прес, 2001. 328 с.
3. Прищепка О. П. Міста Волині у другій пол. XIX – на початку XX ст. Рівне : ПП ДМ, 2010. 287 с.
4. Ясевич В. Е. Архитектура Украины на рубеже XIX-XX веков. К. : Будівельник, 1988. 183 с.
5. Кохан С. В., Кілессо С. К. О. М. Вербицький – архітектор і педагог. К. : Будівельник, 1966. 29 с.
6. Рочняк Ю. А. Архитектура будинків перших вокзалів залізниці Львів-Чернівці-Яси. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Вип. 51. 2018. С. 482–489.
7. Студницький І. Р. Ретроспективізм у архітектурі вокзалів України другої половини XIX – першої третини XX ст.: стилістичні особливості та принципи художньої взаємодії. *ВІСНИК Львівської національної академії мистецтв*. Вип. 24. С. 246–256.
8. Шворак І. Ю. Історія «залізної Волині». *ВОЛИНЬ ЧАС* : веб-сайт. URL: <http://volyntimes.com.ua/news/706/> (дата звернення: 18.11.2018).
9. День в історії: народився Олександр Вербицький – архітектор вокзалу у Ковелі та Голобах. *Район. Ковель* : веб-сайт. URL: <https://kowel.rayon.in.ua/news/95488-den-v-istoriyi-narodivsia-oleksandr-verbitskii-arhitektor-vokzalu-u-koveli-ta-golobah> (дата звернення: 18.11.2018).